

GENÇ MÜTEFEKKİRLER DERGİSİ
JOURNAL OF YOUNG INTELLECTUALS

e-ISSN: 2718-000X

Yıl/Year: 6, Cilt/Volume: 6, Sayı/Issue: 2

Haziran/June-2025

Amerika'daki Yahudilerin Amerikanlaşma Sürecine Genel Bir Bakış

A General Look at the Americanization Process of Jews in America

İsmail BAŞARAN

Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim Dalı
Associate Professor, Balıkesir University, Faculty of Theology, Department of History of
Religions

Balıkesir/TÜRKİYE

ibasaranblk@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-44080842>

Atıf / Citation:

Başaran, İsmail. "Amerika'daki Yahudilerin Amerikanlaşma Sürecine Genel Bir Bakış". *Genç
Mütefekkirler Dergisi* 6/2 (Haziran/June), 436-451.

[http://doi.org/ 10.5281/zenodo.15622817](http://doi.org/10.5281/zenodo.15622817)

Yayın Bilgisi/Publication Information

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi/Date Received:01.05.2025

Kabul Tarihi/Date Accepted:04.06.2025

Sayfa Aralığı/ Page Range:436-451

İntihal: Bu makale, intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

Yayıncı / Published by: Nihat DEMİRKOL / TÜRKİYE

ÖZET

Amerikanlaşma, Amerika Birleşik Devletleri'ne göç edenlerin Amerikan kültürünü ve değerlerini zaman içerisinde kademeli olarak benimseme sürecini ifade etmektedir. Amerikan koloni döneminde Latin dünyasından Sefarad Yahudilerle başlayan, ardından 1840'larda Alman Yahudileriyle devam eden ve 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında Doğu Avrupa kökenli kitlesel göçlerle zirveye çıkan, farklı Yahudi göç dalgaları sonucu Amerika'ya gelen Yahudiler, az veya çok Amerikan kültürünü benimseme yoluna gitmişlerdir.

Burada üç gruptan bahsetmek mümkündür. Birinci grup Yahudiler, kendi geleneklerini geride bırakarak tamamen Amerikan geleneklerini benimsemeyi tercih ettiler ve Amerikan toplumu içerisinde asimile oldular. Diğer taraftan ikinci grup, kendi gelenek ve kültürlerini karşılaştıkları Amerikan kültürüyle sentez yapmayı seçtiler. Buna genellikle “uyum” veya “kültürleşme” denmektedir. Son olarak, üçüncü grup Yahudi göçmenler ise, kendi dini ve kültürel geleneklerini korumak ve yeni nesillere aktarmak amacıyla bilinçli bir şekilde mümkün olduğunca Amerikan değerlerinden uzak durmayı tercih etti. Bu son grup dahi, Amerika'da Avrupa'dan getirdikleri Yahudi kültürünü muhafaza etmeye çalışırken, bir şekilde bulundukları ortama uyum amacıyla az da olsa kendi adet ve geleneklerinde birtakım düzenlemeler yapmak durumunda kaldılar.

Amerikanlaşma süreci birçok konuda değişmeyi de beraberinde getirmektedir. Bazen koşer (helal) gıda gereksinimlerini değiştirerek Amerikan yemeklerini yemeyi, Amerikan modasını takip ederek ona uygun giyinmeyi, 4 Temmuz Amerikan Bağımsızlık Günü gibi bayramları kutlamayı ve İngilizce konuşmayı içeriyordu. Amerika'ya gelen diğer göçmenlerde olduğu gibi Yahudi göçmenler de farklı sürelerde yerele uyum sağladılar ve bir nesil sonra Amerikan topraklarında doğanlar İngilizceyi konuşmaya başladılar ve oranın okul sistemine uyum sağladılar.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Yahudiler, Amerikanlaşma, Uyum, Asimilasyon.

ABSTRACT

Americanization refers to the gradual process by which immigrants to the United States have adopted American culture and values over time. Different waves of Jewish immigration, beginning with Sephardic Jews from the Latin world during the American colonial period, followed by German Jews in the 1840s, and culminating in mass immigration from Eastern Europe in the late 19th and early 20th centuries, have all adopted American culture to varying degrees.

Three groups can be mentioned here. The first group of Jews chose to leave their own traditions behind and completely adopt American traditions and assimilated into American society. On the other hand, the second group chose to synthesize their own traditions and cultures with the American culture they encountered. This is usually called “adaptation” or “acculturation.” Finally, the third group of Jewish immigrants consciously chose to stay as far away from American values as possible in order to preserve their own religious and cultural traditions and pass them on to the next generation. Even this last group, while trying to preserve the Jewish culture they brought from Europe in America, had to make adjustments, albeit small, such as changing their food culture in order to adapt to their environment.

The process of Americanization brought about changes in many aspects. Sometimes it included changing the kosher food requirements to eat American food, following American fashions and dressing accordingly, celebrating holidays such as July 4th Independence Day, and speaking English. Like other immigrants to America, Jewish immigrants adapted to the local environment at different speeds, and within a generation, those born on American soil began to speak English and integrated into the school system there.

Keywords: History of Religions, Jews, Americanization, Integration, Assimilation.

GİRİŞ

Amerika'daki Yahudiliğin Amerikanlaşması, iki yüz yıllık Aydınlanma ideolojisine ait bir olgu olan liberalizm ile direkt bağlantılıdır. Almanya gibi Batı Avrupa ülkelerinde yaşayan Yahudiler, Aydınlanmaya¹ bağlı olarak modernleşme ve liberalizm gibi olguları benimsemek ve özgürleşme fırsatlarından yararlanmak için acele etmiş olsalar da, bu düşünceye sahip olan Yahudiler arasında azınlıktılar. Büyük çoğunluk, liberal olmaktan çok uzak olan geleneksel Yahudiliğin normları içinde kendi kimliklerini korumak amacıyla “güvenli” bir şekilde kaldı. On dokuzuncu yüzyıldan önce, Yahudi hukuku rabbilerin yasal otoritesi içerisinde gerçekleştirdiği sürece meşru değişim mekanizmaları içerse de neredeyse tüm Yahudiler (ve sonrasında Ortodoks Yahudiler) arasında Yahudilik, tamamen muhafazakâr bir yapıya sahipti.²

Liberalizm, 19. yüzyılda genel Yahudi tarihi açısından büyük etki yapmadığı gibi, aynı zamanda 20. yüzyılın ortalarına kadar Amerikan Yahudi toplumu için de büyük ölçüde yabancı kaldı. 1920'lere kadar Amerikan Yahudilerinin liderleri, Amerikan Yahudilerini ilgilendiren ulusal meselelere sonradan dahil olan (Louis Brandeis dışında), siyasi muhafazakârlardı. Yahudiler, köleliğin kaldırılmasından popülist politikalara kadar, on dokuzuncu yüzyılın büyük toplumsal meselelerinin liberal tarafında göze çarpmamışlardı. Amerikan Yahudiliğinin liberal kanadı olan Reformist Yahudiler bile, I. Dünya Savaşı dönemine kadar (Yahudilerin muhafazakâr yapısından dolayı) resmi olarak yenilikçi din anlayışını çok yüksek perdeden seslendirmemiş ancak ülkedeki liberal Protestan mezheplerinin bazı uygulamalarını takip etmeyi yeğlemişti.³

Amerika'ya yerleşmek, Avrupa'da çoğu zaman gettolarda yaşamaya mecbur bırakılan Yahudiler için az rastlanan tarihi bir fırsat olarak karşılına çıkmıştı. Onlar burayı, kurtarıcı “Yeni Dünya” olarak hayal ediyor, kendileri için bir güvenli liman ve hatta “Amerikan İsrail'i” olarak görüyorlardı. Ancak bu yeni dünya onlar için bir yandan yeni imkân ve fırsatlar sunarken diğer taraftan da birtakım tehlikeler barındırıyordu.

¹ Yahudi aydınlanmasına Haskala denmektedir. Haskala, Almanya'da ortaya çıkmış sonra diğer Avrupa ülkelerine yayılmış bir harekettir. bkz. İsmail Başaran, Alman Yahudilerinin Amerika'daki Tarihi (Konya: Çizgi Kitabevi, 2024), 20.

² Jerold S. Auerbach, The Americanization of the Jews (New York: NYU Press, 1995), 144.

³ Auerbach, The Americanization of the Jews, 145.

Amerika’da yaşayan Yahudilerin liberalleşmesi Yahudiliği de etkilemiş, dini alanda da yenilenme ve değişikliklere yol açmıştır. Tüm Yahudi grupları farklı ölçülerde bir takım dini reformlar yapmışlardır. Her Yahudi grubu kendi ideolojileri doğrultusunda bazen köklü bazen de tali yenilikler yaparak yeni nesilleri Yahudi çizgisinde tutmaya çalışmışlardır.

Diğer Yahudi göçmenlerde olduğu gibi, 1920’lerde Doğu Avrupa göçmenlerinin çoğunluğu da Amerikan tarzı bir Yahudilik oluşturmaya başlamıştı. Yahudi göçmenlerin yoğun yaşadığı New York’un Aşağı Doğu Yakası ve diğer şehirlerdeki göçmen bölgelerini terk eden “Amerikanlaşmış göçmenler ve çocukları”, onlara daha cazip gelen kentsel alanlarda modern sinagoglar aramaya koyuldular. Doğu Avrupa doğumlu birçok Yahudi, uzun süredir ülkede yerleşik ve hala Alman izleri taşıyan Reformist Yahudiliğin sinagoglarına katıldı. Hatta bunların oraya katılımı Reformist sinagoglarda az da olsa vazgeçilen bazı geleneksel ritüellerin geri dönmesine vesile oldu. Diğer taraftan bir yenilik olarak, İngilizcenin Yiddiş’in yerini aldığı çok sayıda modern Ortodoks Yahudi cemaati ortaya çıktı. Ancak birçok Yahudi, Ortodoks sinagoglarına bir rabbi veya Talmud bilgini için değil, özellikle sadece bayramlarda hazanı dinlemek için sinagogun koltuklarını dolduruyorlardı. Rabbi Isaac Elhanan’nın liderliğindeki yeşiva Litvanya prototipini kopyalayan geleneksel bir dini okuldu. Daha sonra ileride Yeşiva Üniversitesi’ne⁴ dönüşecek olan Yeşiva Koleji 1928 yılında kuruldu. Kurucusu Bernard Revel, iki unsuru 'yani Tevrat ve Bilim' (Torah u-Madda)’i sentezlemeye çalışan bir eğitim felsefesi geliştirdi. Açılan bu yeni üniversitenin emsali yoktu ve birçok Ortodoks Yahudi, Yeşiva Koleji’ni kutsalı dünyevi olanla birleştirdiği için dini açıdan kabul edilemez buldu. Diğer (yenilikçi) Amerikan Yahudileri ise orayı akademik bir getto olarak görüyordu. Yeşiva Koleji, daha iyi günlerine ulaşana kadar yaklaşık yirmi yıl boyunca ilgiden yoksundu.⁵

1. Amerikanlaşma Sürecinde Reformist Yahudilerin Etkisi

Avrupa (Almanya)’da doğup yayılan reform düşüncesine sahip Yahudiler, Avrupa dışında bu hareketin daha kolay zemin bulacağı fikrinden dolayı özgürlükler ve liberalliği

⁴ Yeşiva Üniversitesi, önce 1928 yılında Yeshiva College ve 1945 yılında da Yeşiva Üniversitesi adını almıştır. bkz. David Bridger, The New Jewish Encyclopedia (New York: Behrman House, 1962), 527.

⁵ Lloyd P. Gartner, History of the Jews in Modern Times (New York: Oxford University Press, 2001), 326.

ile anılan Amerika'ya gelmişlerdir. Amerika'nın liberal yapısı onları cezbetmiştir çünkü Amerika'da Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, Yahudiler üzerinde baskı oluşturacak Papalık gibi bir yüksek dinî otorite veya diğer dinî toplumları dışlayan tekelci merkezi ulusal bir kilise yoktur. Bu yüzden, her dinî cemaat kendi iç işlerinde müstakil ve bağımsız davranabilmektedir.⁶

Alman kökenli Yahudilerden olan Isaac Mayer Wise (ö. 1900)'in⁷ öncülüğünde Yahudi toplumu hızlı bir şekilde organize olmuş ve o günün şartlarında radikal adımlar atmıştır. Alman Yahudileri Amerikan yaşam tarzını benimsemişlerdir. Bu fikir, aydınlanma ile alakalı olarak onların Almanya'dan getirdikleri bir fikirdir ve aynı zamanda Wise'in da savunduğu bir Yahudilik tarzıdır. Wise, savunduğu Yahudilik anlayışı etrafında ülke çapındaki Yahudi cemaatlerini tek çatı altında birleştirmek istemiş fakat bunda başarılı olamamış ve gelenekselci gruplar, onun bu fikrini reddetmişlerdir.⁸

Wise, Yahudi toplumunun din adamları ihtiyacını karşılamak için Amerika'da Yahudi din adamlarını yetiştirecek eğitim kurumunu da kurmuş ve 1875 yılında Cincinnati'de, Amerika'daki Yahudi toplumunu birleştirmek gayesiyle, "Hebrew Union College (HUC)"ı ihdas etmiştir. HUC, ilk dönemlerde öğrencilerine, *Talmud*, *Midraş* çalışmaları gibi klasik Yahudilik eğitimi vermiş daha sonraki yıllarda ise daha liberal bir program uygulamaya başlamıştır. HUC, Amerika'da 1972 yılında ilk defa kadın rabbi atayan dinî akademidir.⁹

Reformist Yahudiler kurmuş oldukları organizasyonlar sayesinde kendilerini sadece Reformist Yahudiler'in temsilcileri olarak görmemiş, aynı zamanda Amerikan Yahudiliğinin tümünün temsilcisi ve lideri olarak kabul etmişlerdir. Onlara göre, Yahudi toplumunun ancak Amerika'daki hâkim Amerikan kültürü ile uyum içerisinde olduğunda gelişmesi mümkündür. Hatta bu grup, çevreye uyum adına içinde yaşadıkları yabancı

⁶ Gilbert S. Rosenthal, *Contemporary Judaism: Patterns of Survival* (New York: Human Sciences Press, Inc. 1986), 89.

⁷ Wise, otoriter bir dinî lider olma özelliğini taşıdığından, arkadaşları tarafından "Yahudi Papa" olarak isimlendirilmiştir. Ona göre Yahudi Kutsal Kitabı Tevrat, kadim İsrail toplumunun, o çağa ait ilkel fikirlerini yansıtan ve sadece ahlakî yasaları bağlayıcı olan dinî bir vesikadır. bkz. Neil Gillman, *Conservative Judaism: The New Century* (New Jersey: Behrman House, Inc. 1993), 25.

⁸ Nicholas de Lange & Miri Freud-Kandel, *Modern Judaism: An Oxford Guide* (New York: Oxford University Press, 2005), 129.

⁹ De Lange & Freud-Kandel, *Modern Judaism: An Oxford Guide*, 130.

(*gentile*)¹⁰ toplumda tam asimilasyonu ve Yahudilikten pratiklere dayalı dinî yaşantıyı sökü� atmayı felsefe olarak benimsemişti.¹¹

Onlara göre, Amerikan Protestan Kilisesi'nin benimsemiş olduğu, din adamının toplumdaki rolü, dinî ayinlerin İngilizce olarak yapılması vb. yenilikler uyulması gerekli yeniliklerdi. İşte, Yahudilikteki bu reformist yeni anlayışa dayalı Amerikan Yahudiliğinin yeni kurumları, onların kendilerini çağdaş Yahudiliğin en hakiki temsilcileri olarak görmelerini sağlamıştır.

Reformist Yahudiler, 1885 yılında, Amerikan Yahudiliği açısından büyük önem taşıyan ve ayrı grup veya mezhep olarak bağımsızlıklarının ilanı anlamına gelen Pittsburgh Platformu'nu düzenlemişlerdir. Bu toplantıda; Yahudilik açısından keskin fikirleri içeren bir doküman ilan etmişlerdir. Bunun sonucu olarak da geleneksel Yahudiliği temsil eden Ortodoks Yahudilikten kalıcı olarak kopmuşlardır.¹²

Alınan kararlarda; rabbani hukuk ve koşer kurallarını tanınmaması, beşinci maddede; “Biz artık bir millet değil sadece dinî bir grubuz.” diyerek Yahudi milliyetçiliğini reddetmesi,¹³ Şabat'ın¹⁴ cumartesi günü yerine pazar gününe almaları, geleneksel Yahudiliğin reddedilmesi bakımından dikkat çekicidir. Onlara göre Yahudilik, yaşadıkları ülkedeki Protestan Hristiyan modeline göre yaşanmalıydı.¹⁵ Ayrıca bu toplantıda bir yenilik olarak, Hristiyanlık ve İslam dinleri ahlakî öğretileri içeren ve bunları öğretme misyonu olan dinler olarak değerlendirilmiştir.¹⁶ Yenilikçi tarzı

¹⁰ Yahudiliğe göre, Yahudi toplumunun üyesi olmayan kişilere verilen Latince isimdir. İbranice, tekil olarak “goy” (çoğulu “goyim”) kelimesi kullanılır. Halaka'ya göre, Yahudi olmayanlar ile iletişim kurulabilir fakat bu konuda birtakım kısıtlamalar mevcuttur. Amerika'da Amerikan toplumu ile bağlantısı olmayan çok az Yahudi grubu vardır. İsrail Devleti, Holokost zamanında hayatlarını riske atarak Yahudilerin hayatlarını kurtaran Yahudi olmayan yabancılar için “Dürüst Yabancılar (Righteous Gentile)” tabirini kullanmış ve İsrail'de bu kişi ve toplumları onurlandırmak gayesiyle bir caddeye “Avenue of the Righteous” adını vermiştir. Bkz. Sara E. Karesh ve Mitchell M. Hurvitz, Encyclopedia of Judaism (New York: Facts on File, 2006), 171-172.

¹¹ James Yaffe, The American Jews (New York: Random House, 1968), 100-101.

¹² Jacob Neusner, The Routledge Dictionary of Judaism (London: Routledge, 2004), 115-116.

¹³ Detay için bkz. Shaul Magid, American Post-Judaism (Bloomington: Indiana University Press, 2013), 26.

¹⁴ Şabat, Yahudilerin herhangi bir işle meşgul olmaksızın dinlenme günü olan cumartesi gününü ifade eder. Bu özel günün, Yahudiler için Yehova ile aralarındaki özel irtibatı anlamında büyük önemi vardır. Şabat günü Yahudiler gün boyu dinlenir, Tevrat okur ve sinagoga (havra) giderek dua ederler. Şabat günü bir nevi bütün haftanın manevi olarak değerlendirilmesidir. Şabat, Tanrı'ya yaklaşmak için bir fırsattır. Bkz. Salime Leyla Gürkan, Yahudilik (İstanbul: İSAM Yayınları, 2012), 204-205.

¹⁵ Gillman, Conservative Judaism: The New Century, 80.

¹⁶ Karesh & Hurvitz, Encyclopedia of Judaism, 394.

benimseyen Reformist Yahudiler, sinagogda ibadet esnasında erkek-kadın karışık oturuyor ve dinî ritüelleri çoğunlukla İngilizce yapıyorlardı. İbadette rahat ve esnek bir tarz benimsediklerinden dolayı, mabette enstrümental müziği kullanıyor ve geleneksel ibadette kullanılan şalı (*tallit*)¹⁷ erkekler örtmüyorlardı.

Öncülüğünü Wise gibi Alman Yahudilerinin yaptığı Reformist Yahudilik, geleneksel Yahudiliğe uymayan birçok dini yenilik ve radikal değişiklik yapmış, o yıllarda nispeten az da olsa kendisine taraftar bulmuştur. İleriki yıllarda yeni yetişen nesiller daha çok Amerikan toplumuna uyum sağlamak diğer bir tabirle Amerikanlaşmak istemiş çünkü kendisini kimlik olarak “Amerikalı” görmek istemiştir. İşte Reformist Yahudilerin Amerika’ya uyum maksadıyla yaptığı bu yenilikler, yeni Yahudi nesillerin yani Amerika’daki Yahudilerin “Amerikanlaşması” yolunda önemli bir kolaylaştırıcı faktör olmuştur.

2. Yahudiliği Tehdit Eden Unsurlar ve Tehlikeler

2.1. Yabancı Evlilikler

Din olgusu, çocukluktan itibaren kişilerin kimliklerini şekillendiren en önemli amillerden bir tanesidir. Kişi önce ailesinden ve sonra yaşadığı cemaatin ve genel anlamda toplumun değerlerinden etkilenecek kendisine bir kimlik oluşturur.

Amerika’da bu kimliğe bağlı kalarak dinini yaşayan birçok Yahudi aile olmakla birlikte, günümüzde Amerikan Yahudi toplumunun genel olarak liberal bir yaşantıyı tercih ettiği ve Amerikan tarzı yaşantıya meylettiği söylenebilir. Bu tür yaşantının sonucu olarak, özellikle son dönemdeki nesiller, kendi dini kimliğini tehdit eden birçok problemle karşı karşıya kalmıştır. Bunlardan en önemlisi de Yahudilik dışı yabancı evliliklerdir.

Yahudiler açısından Amerikanlaşmanın getirdiği tehditlerden olan veya diğer bir ifadeyle erimeye yol açan bu tür evlilikler o kadar yaygınlaşmıştır ki, Amerika’daki hâkim topluluk olan Hristiyan ailelerden oluşan birçok hanede öyle veya böyle Yahudi aileden gelen kişilere rastlanılabilir. 1990 Yılındaki National Jewish Population Study (NJPS)’in

¹⁷ Yahudiler tarafından başa veya omuza atılarak kullanılan, Tanrı’nın varlığını simgeleyen ve tüm gün Tanrı’nın emirlerini hatırlatan örtüdür.

çalışmasında, Yahudi olarak dünyaya gelenlerden 1985 – 1990 yılları arasında evlenenlerin %50’den fazlasının yabancılarla evlendikleri tespit edilmiştir.¹⁸

Amerika’daki bazı ilmi çevreler, Yahudilerin bu biçimde Hristiyan Amerikan toplumu içerisindeki asimilasyonunu görmeyerek bu durumu Yahudiler için olumluymuş gibi değerlendirseler de, bu durum dinî kimliklerin farklılıklarından dolayı aile içi çatışmalara sebep olabilmektedir. Şimdiye kadar, bu “genişlemiş Yahudi topluluğun Yahudiliğin onlar için ne anlam ifade ettiği açık bir şekilde ortaya konmuş değildir.¹⁹ Özellikle bu evliliklerden dünyaya gelen çocukların Yahudi topluluğuna nasıl entegre edileceği ciddi bir mesele olarak görünmektedir.²⁰

Yapılan saha çalışmalarında, %70 ila %82 arasında bir oranda karışık evlilik yapan Amerika’daki aileler, çocuklarını çift dinli, inançsız veya Yahudi olmayan hanelerde büyütmektedir. Bu ailelerin çocukları, isimde Yahudi olarak büyütülse de Yahudi kimlikleri konusunda kafaları karışık ve kararsızdırlar. Bu çocukların ekseriyeti, Noel ve Paskalyayı Yahudi olmayan akrabalarıyla kutlayarak yetiştirilmiştir. Sadece %25’i, üniversiteye başladığında veya daha sonraki hayatlarında kendilerini Yahudi olarak betimlemektedir. Karışık evliliğe olumlu yaklaşanlar %25 oranının yükselmesinde bir beis görmemekte ve karışık evliliklerin Yahudiliğe yeni üyeler katmak için bir fırsat oluşturduğunu savunmaktadırlar. Bu iyimserler aynı zamanda, liberal görüşteki Yahudi rabbilerin yaptığı gibi, karışık evlilikleri savunmakta, Yahudi olmayanlarla birlikteliği ve Yahudi olmayanlarla evlilikten doğan çocukların Amerikan toplumunda istenen ve kabul edilen bireyler olarak tanıtılması için çaba sarf edilmesini desteklemektedirler. Kötümserler ise iyimserlerin aksine, Yahudi dışı evlenmelerin “dinî erime” (religious syncretism)’yi büyüteceği ve Amerikan Yahudiliğinin demografik olarak ayakta kalmasını güçleştireceği konularında uyarıda bulunmaktadırlar.²¹

Dış evliliklerle ilgili bir problem de mühtedilerin yeni din ve kültüre yeterince ayak uyduramama problemidir. Amerikan kültüründe bir dinden diğer bir dine geçiş temel

¹⁸ Jack Wertheimer, Charles S. Liebman ve Steven M. Cohen, “How to Save American Jews,” Commentary Magazine, Ocak 1996, 47.

¹⁹ Jonathan D. Sarna, American Judaism: A History (New Haven & London: Yale University Press, 2004), 362.

²⁰ Jack Wertheimer, A People Divided (New York: Basic Books, 1993), 170.

²¹ Sarna, American Judaism, 362-363.

olarak bir tercih meselesi olarak görüldüğünden, “Yahudi” olmadan kaynaklanan sorumluluk görmezden gelinebilmektedir. Aslında Yahudi olmak kültürel bir aidiyetten daha ziyade dinî sorumluluk gerektiren bir anlam taşımaktadır. Dahası mühtediler, içinden çıktıkları Yahudi olmayan aileleriyle bağlarını sürdürmekte ve bu yüzden onların çocukları da çift kimlikli hayat tarzına alışma ve maruz kalma ikilemi içerisinde kalmaktadır.²²

Yahudilik dışı evlilik yapılan ailelerde yaşayan çocuklar, aslında dinî kimlik sorunu yaşamaktadır. Çocuklar ebeveynlerinin istediği dine göre yetişmekte fakat anne ve baba iki farklı dine sahip olduğundan çocuklar dinî kimlikleri konusunda net değillerdir. Kimlikleri konusunda iki seçenek arasında kalan çocuklar, büyüdülerinde ebeveynlerinin dinlerinden birini veya her ikisini tercih etmek yerine, iki farklı seçenek arasında kaldığından genellikle hiçbir dini seçmemeyi tercih etmektedir. Herhangi bir din tercihiinde bulunmama dinî kimlik açısından onların ne kadar büyük boşlukta olduklarını göstermektedir.²³

Yahudilik dışı evliliklerde diğer bir tehlike de Yahudilik içi evliliklere göre boşanma oranlarının yüksek seyretmesidir. Yahudilik dışı evlilikler, Yahudilik içi evliliklere göre iki kat daha fazla boşanma ile bitmektedir. Farklı dinden kişiler bir araya geldiğinde bu uyum daha da zor olmaktadır. Örneğin; dinî bayramların kutlanış şekli, çocukların dinî eğitimleri, eşlerin karşı karşıya kaldığı önemli problemleri oluşturmaktadır.²⁴

Bazı kesimlere göre, Yahudilik dışı evlilikler Amerikan Yahudilerinin Amerikan hayatına entegrasyonunun bir sonucu olarak müsbet değerlendirilse de bu süreç Amerikanlaşmanın getirdiği engel olunamaz bir süreç olarak görünmekte ve Amerikan Yahudilerinin erimesine diğer bir ifadeyle asimilasyonuna doğru götürmektedir.²⁵

²² Daniel J. Elazar & Rela Mintz Geffen, *The Conservative Movement in Judaism: Dilemmas and Opportunities* (New York: State University of New York Press, 2000), 109-110.

²³ Elliot N. Dorff, *Conservative Judaism: Our Ancestors to Our Descendants* (New York: National Youth Commission, United Synagogue of Conservative Judaism, 1996), 229.

²⁴ Dorff, *Conservative Judaism: Our Ancestors to Our Descendants*, 228-229.

²⁵ Tracee L. Rosen, “Conservative Judaism at the Crossroads: Choosing the Path of Outreach,” *Judaism* 54, no. 3-4 (Yaz-Güz 2005): 201-202.

2.2. Asimilasyon

Yirminci Yüzyıl başında Amerika'daki muhafazakâr Yahudilerin rabbi yetiştiren ana kurumu olan JTS'te (Biblical Literature) profesörlük yapan Israel Friedlander (ö. 1920), Yahudilikte asimilasyonun Yahudi aydınlanması ile başladığını ifade etmektedir. Çünkü o zaman diliminde Yahudiler, uzun süredir yaşadığı gettoları terk ederek yaşadıkları ülkelerin kültürlerine uyum sağlama sürecine dahil olmuşlardır. Ona göre, artık Yahudiler ne eski yaşamlarındaki gettolara dönebilir ne de Yahudi kimliğini bırakıp asimile olmayı kabullenebilir. Bu nedenle bu durum, Amerikan Yahudi toplumu için de geçerlidir ve Amerikan Yahudi toplumu böyle bir çıkmazla karşı karşıya gelmiştir. Bu itibarla, yine de Yahudi toplumunun, çevre şartlarının baskısı altında ayakta kalmayı başarabilmesi imkan dahilindedir.²⁶

Israel Friedlander'ın ifade ettiği gibi, Amerika'daki Yahudi toplumu Yahudi olarak ayakta kalmak ve kendini ispat etmek için büyük çaba içerisinde olmuştur. Hiçbir modern diaspora Yahudi topluluğu, Amerikan Yahudiliği kadar bilimsel bilgi ve entelektüel ürün ortaya koymamıştır. Halbuki geçmişte Alman akademik hayatında akademi olarak büyük öneme sahip *Judische Wissenschaft* (Yahudiliğin Bilimsel Çalışması)²⁷ adında akademi tarzındaki eğitim kurumuna girmek için Yahudi entelektüeller büyük çaba harcamışlar ve yine de sınırlı sayıda Yahudi burada eğitim alabilmişti. Günümüzde Amerika'da Yahudiler eğitim alanında istedikleri yerde, Amerikan okullarında seküler veya kendi okullarında dinî eğitim alabilmektedir. Şu anda Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Yahudi okullarına kayıtlı olan tüm çocukların üçte biri kendilerine ait gündüz okullarına ve yeşivalara gitmektedir. Laik düzeyde, Amerika'daki Yahudiler olağanüstü derecede iyi durumdadır. Forbes tarafından her yıl listelenen en zengin dört yüz Amerikalının yaklaşık

²⁶ Israel Friedlander, "The Problem of Judaism in America," Tradition and Change: The Development of Conservative Judaism, M. Waxman (ed.), (New York: The Rabbinical Assembly, The United Synagogue of Conservative Judaism, 1958), 76-78.

²⁷ Yahudiliğin bilimsel olarak çalışılması gerektiğine inanan Alman Yahudileri tarafından geliştirilen bu fikir akımı, Avusturya doğumlu Amerikan tarihçisi Salo Baron (ö. 1989) gibi Yahudiler tarafından önemli bir tarihi dönüm noktası olarak görülmüştür. Resmi olarak ilk defa 1919 yılında, "Akademie für Wissenschaft des Judentums" adıyla Almanya'da bir akademi kurulmuştur. bkz. David N. Myers, "The Ideology of Wissenschaft des Judentums," History of Jewish Philosophy, ed. Daniel H. Frank & Oliver Leaman (London-New York: Routledge, 1997), 718.

%25'inin Yahudi olduğu tahmin ediliyor; oysa Yahudiler Amerikan nüfusunun sadece %2,5'ini oluşturmaktadır.²⁸

Bunun yanında diğer örnekler de mevcuttur. Yahudiler, Amerika'daki önemli makam ve yerlerde görev almayı hayal bile edemeyen bir azınlıktan, Amerika'nın akademik ve entelektüel hayatında önemli figürler haline gelmişlerdir. Üniversitelerde çok sayıda Yahudi asıllı akademisyen istihdam edilmekte ve daha da önemlisi, eğitim kurumu ne kadar seçkinse, Yahudilerin oranı da o kadar yüksek olabilmektedir. Yahudi profesörler üniversitelerdeki akademisyenlerden daha fazla makale ve kitap yayınlamakta, akademik çalışma ve başarılarından dolayı daha fazla maddi destek almaktadır. Bir nesil boyunca hiçbir Yahudi Amerika Birleşik Devletleri Yüksek Mahkemesi'nde görev almamış olsa da artık orada da Yahudi asıllı hukukçular bulunmaktadır. Bunun yanında; Temsilciler Meclisi ve Senato'da, Amerika'daki genel nüfuslarına (% 2,5) oranla üç kat daha fazla Yahudi üye ve parlamenter bulunmaktadır. Belki de Yahudilerin yeterince temsil edilmediği tek önemli kamusal alan spordur, ancak bu genellikle kentsel beyaz orta sınıf için geçerlidir.²⁹

Eğer her şey bu kadar yolunda gidiyorsa, endişelenmek gerekir mi? Öncelikle, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Yahudi topluluğu için farklı uçlardaki iki zıt durum söz konusudur: Bir taraftaki Yahudilerin Yahudiliğe bağlılıkları artarken, diğer taraftan Yahudiliğe daha az bağlı grupların kendilerini asimilasyona daha fazla açtıkları görülmektedir. Bu nedenle, örneğin bir yandan Yahudi gündüz okulları tika basa dolarken ve diğer taraftan (bilinçli olarak) karma evlilik oranları tavan yapmaktadır. İki zıt kutuplu bu durum içerisinde çıkılmaz bir hal almıştır. Kendilerini Yahudi toplumunun meselelerine adanmış Amerikan Yahudi kurum ve ideolojileri, kendilerini giderek artan bir sorun yumağı içerisinde bulmakta ve bu çıkmazı çözme konusunda çaresiz hissetmektedir.³⁰

İkinci olarak, Yahudi bireylerin ortaya Amerika'da ortaya koyduğu bireysel başarılar Yahudiliğin kimliğinin de Yahudiler arasında yükselişe geçtiği anlamına gelmemektedir.

²⁸ Paul Ritterband, "Modern Times and Jewish Assimilation," The Americanization of the Jews, ed. Robert M. Seltzer & Norman J. Cohen (New York: NYU Press, 1995), 377.

²⁹ Ritterband, The Americanization of the Jews, 377.

³⁰ Ritterband, The Americanization of the Jews, 378.

Diğer bir ifadeyle, bireysel başarılar Yahudi kimliğinin kolektif başarısıyla paralellik göstermeyebilir. Nitekim yeni nesillerin dini “kişisel bir mesele” olarak görme bakışlarından kaynaklı Yahudilik zayıflamaktadır. Amerika’da Yahudiler modernleşme ve sekülerleşmede önde gitmişler ve bu süreçler kaçınılmaz olarak asimilasyona ve demografik düşüşe yol açmış ve açmaktadır. Burada en büyük etken, Yahudilerin yüzyıllardır sürdürdükleri geleneksel inanç yapılarının, modern ve seküler bir hayatı tercih etmekten kaynaklı değişmiş olmasıdır.³¹

Yahudilerin sekülerleşme ve ekonomik rasyonaliteye olan bağlılığı bireysel başarıya katkıda bulunmuştur fakat Yahudi kolektif hayatında büyük tahribata yol açmıştır. Daha çok Reformist Yahudiler örneğinde olduğu gibi Moderniteye bağlı Yahudiler bu konuda takıntılıdır. Hatta birinci nesil Amerikan Yahudileri arasında modern olarak kabul edilmek bir gurur vesilesiydi ve birini modern olarak adlandırmak onun için bir iltifat sayılıyordu. Kendi aralarında “Falan kişi Şabat’ın gereklerini yerine getiriyor ama o modern bir kişilik” şeklinde tanımlanıyordu. Göçmen Yahudiler, çocuklarını modern göstermek adına çocuklarına “modern” isimler vermişlerdi. Örneğin Isaac yerine Irvings, Mottels, Mosh ve Mordecai isimleri yerine Amerika’da çok kullanılan Mortons ve Murrays gibi isimleri vermişlerdi. Yahudilerin farkına varmadığı şey, Hristiyan bir toplumun soyadlarını çocuklarının ilk adları olarak kullanarak, bir nevi çocuklarını Hristiyan kıyafetleri içindeki Yahudiler olarak tanımladıklarıydı.³²

³¹ Ritterband, The Americanization of the Jews, 378.

³² Ritterband, The Americanization of the Jews, 377-378

SONUÇ

Günümüzde Amerikan Yahudileri, göç ettikleri Avrupa'dan getirdikleri geleneksel Avrupa Yahudi mirasından önemli ölçüde uzaklaşmışlardır. Hâlbuki Avrupa'da Yahudiler daha dindar, kurallara bağlı ve birbirlerine kenetlenmiş bir toplum halindeydi. Amerika'daki sekülerizm, pragmatik tutum ve demokrasi anlayışı Yahudi toplumunun eski alışkanlıklarının çözülmesine sebebiyet verdi.

Amerika, birçok açıdan Yahudileri etkilemiş ve onların geleneksel tarzlarını değiştirmişti. Bu konuda en önemli etkenler, Amerikan Demokrasisi ve liberal anlayışı sebebiyle Yahudi toplum hayatının demokratikleşmesi ve dolayısıyla Yahudi toplumunda (İsrail Oğullarıyla Tanrı arasındaki ilişkileri düzenleyen ve onların hayatını dini kurumlarıyla dinamik tutan) “dinî otoritenin” tarihe karışması ve dinin “özel hayat (private matter)” noktasına çekilmiş olmasıydı. Bir ölçüde Yahudiler Amerika'da Amerika'ya ait değerlerle içli dışlı olmuşlar ve Yeni Dünya'da kendilerine “Amerikanlaşmış” bir hayat tarzı kurmuşlardı. Bu hayat tarzı onları, Yahudilik dışı evlilikler, demografik azalma ve asimilasyon gibi tehditlere maruz bırakmıştır. Bugünkü Amerikan Yahudi toplumu bu meselelerle mücadele etmektedir.

Amerikan Yahudi toplumundaki, çevreden kaynaklanan tüm bu olumsuz etkilere rağmen yine de ümit vaat eden uyanışların olduğu görülmektedir. Az da olsa Yahudi kimliğinin farkında olan ve bundan ilham alan gruplar ve genç nesiller bulunmaktadır. Amerikan üniversitelerinin “Jewish Studies (Yahudi Çalışmaları)” bölümleri ve Yahudi toplumuna ait “seminary” tarzındaki dinî okullarda, lisans, yüksek lisans ve doktora seviyesinde eğitim alan ve İbranice öğrenen birçok Yahudi kökenli öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrenciler, yılın belli dönemlerinde, İbranice'yi geliştirmek maksadıyla İsrail'e gidip orada eğitim görmektedir. Seminary tarzındaki dinî okullarda, örneğin Rabbinical School bölümünde okuyanlar için, okul programı gereği en az bir yıl veya daha fazla İsrail'de öğrenci değişim programları ile (exchange student) eğitime katılma mecburiyeti bulunmaktadır. Şunu da hatırlatmak gerekir; Yahudi entelektüel çevreler, Yahudi toplumunun Yahudi kimlik bilincine sahip olmaması durumunda, refah seviyesinin yüksekliği ve eğitilmiş olmalarının onları Yahudi olarak uzun süre ayakta tutmasının mümkün olmayacağı görüşündedirler.

KAYNAKÇA

- Auerbach, Jerold S. *The Americanization of the Jews*. New York: NYU Press, 1995.
- Başaran, İsmail. *Alman Yahudilerinin Amerika'daki Tarihi*. Konya: Çizgi Kitabevi, 2024.
- Bridger, David. *The New Jewish Encyclopedia*. New York: Behrman House, 1962.
- De Lange, Nicholas ve Miri Freud-Kandel. *Modern Judaism: An Oxford Guide*. New York: Oxford University Press, 2005.
- Dorff, Elliot N. *Conservative Judaism: Our Ancestors to Our Descendants*. New York: National Youth Commission, United Synagogue of Conservative Judaism, 1996.
- Elazar, Daniel J. ve Rela Mintz Geffen. *The Conservative Movement in Judaism: Dilemmas and Opportunities*. New York: State University of New York Press, 2000.
- Friedlander, Israel. "The Problem of Judaism in America". *Tradition and Change: The Development of Conservative Judaism*. M. Waxman (ed.), New York: The Rabbinical Assembly, The United Synagogue of Conservative Judaism, 1958.
- Gartner, Lloyd P. *History of the Jews in Modern Times*. New York: Oxford University Press, 2001.
- Gillman, Neil. *Conservative Judaism: The New Century*. New Jersey: Behrman House, 1993.
- Gürkan, Salime Leyla. *Yahudilik*. İstanbul: İSAM Yayınları, 2012.
- Kareh, Sara E. ve Mitchell M. Hurvitz. *Encyclopedia of Judaism*. New York: Facts on File, 2006.
- Magid, Shaul. *American Post-Judaism*. Bloomington: Indiana University Press, 2013.
- Myers, David N. "The Ideology of Wissenschaft des Judentums". *History of Jewish Philosophy*, ed. Daniel H. Frank ve Oliver Leaman. London-New York: Routledge, 1997, 706-720.
- Neusner, Jacob. *The Routledge Dictionary of Judaism*. London: Routledge, 2004.
- Ritterband, Paul. "Modern Times and Jewish Assimilation". *The Americanization of the Jews*, ed. Robert M. Seltzer ve Norman J. Cohen. New York: NYU Press, 1995, 377-394.

Rosen, Tracee L. “Conservative Judaism at the Crossroads: Choosing the Path of Outreach.” *Judaism* 54, no. 3-4 (Yaz-Güz 2005), 198-202.

Rosenthal, Gilbert S. *Contemporary Judaism: Patterns of Survival*. New York: Human Sciences Press, 1986.

Sarna, Jonathan D. *American Judaism: A History*. New Haven & London: Yale University Press, 2004.

Wertheimer, Jack. *A People Divided*. New York: Basic Books, 1993.

Wertheimer, Jack, Charles S. Liebman ve Steven M. Cohen. “How to Save American Jews”. *Commentary Magazine*, Ocak 1996, 47-51.

Yaffe, James. *The American Jews*. New York: Random House, 1968.

Etik Beyan / Ethsûrel Statement

Bu çalışmanın hazırlanma sûrecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

It is declared that scientific and ethsûrel principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Yazar(lar) / Author(s)

İsmail BAŞARAN

Finansman / Funding

Yazar bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadığını kabul eder.

The author acknowledges that received not external funding support of this research.

Çıkar Çatışması / Competing Interests

Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

The author declares that he have no competing interests.